

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Son 2. Jild 4.

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 2(4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холиқулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

МУНДАРИЖА**07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ***Файзуллаева Мавлюда Хамзаевна*ЎЗБЕК ВА ТОЖИК АНЪАНАВИЙ ТАОМЛАРИДА ЭТНОМАДАНИЙ АЛОҚАЛАРНИНГ АКС
ЭТИШИ (СУРХОН ВОҲАСИ МИСОЛИДА) 10-15*Umarov Sardor Yakubovich*QAYTA BIRLASHGAN GERMANIYADA MEHNAT BOZORINI ISLOH QILISH, AHOLI BANDLIGI,
DEMOGRAFIK O'ZGARISHLAR 16-20**08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ***Shadiyeva Gulnora Mardiyevna*O'ZBEKISTONDA EKSPORTNING OSHISHINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIR ETISH
YO'LLARI..... 21-29*Халилдинов Азизбек Абдуқаххорович*КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ
БОШҚАРИШГА ОИД НАЗАРИЙ ҚАРАШЛАР 30-34*Мавлянов Мажид, Урдушев Хамракул*

КЛАСТЕР ЁНДАШУВИ: ЧОРВАЧИЛИК КЛАСТЕРЛАРИНИНГ АФЗАЛЛИКЛАРИ 35-45

*Асроров Азизбек Исомиддин угли*ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПРИРОДА РИСКОВ, ВОЗНИКАЮЩИХ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ 46-52*Хайдарова Дурдона Шухратжон қизи, Ачилбойева Севинч О'ткир қизи*

МАНАЛЛИЙ BUDJET DAROMADLARI HISOBI TASHKIL ETISHNING NAZARIY JIHATLARI. 53-60

*Камалов Акмал Сайдакбарович*ХАЛҚАРО ТРАНСПОРТ ЛОЙИҲАЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИЛИШИ ЭҲТИМОЛЛИГИНИНГ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИГИГА ТАЪСИРИНИ БАҲОЛАШ
УСЛУБИЯТИ ИШЛАБ ЧИҚИШ 61-68*Namazov Gafur Shokulovich*

IQTISODIYOTDA GIBRID MODELLARNI QO'LLASH 69-75

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ*Rasulov Azizkhon Mukhamadqodirovich*

YANGI O'ZBEKISTONDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING TIZIMLI O'ZGARISHI 76-81

Kadirova Ziyoda Rahimdjanovna

ISLOM FALSAFASIDA ILM TUSHUNCHASINING MOHIYATI 82-86

Turdiyev Bexruz Sobirovich

JAMIYAT IDEOSFERASINING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI 87-92

Alimatova Nargis Abduxalilovna

KONSTITUTSIYADA HALOL RAQOBAT KAFOLATI 93-98

Abdullayev Ibodulla Abdullayevich, Mustafoyeva Feruza Xurshid qizi

MA'NAVIYAT – YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTINING MUHIM POYDEVORIDIR..... 99-103

<i>Кувандиков Шокир Облокулович</i> МАҲМУДХҲҲЖА БЕҲБУДИЙ МИЛЛИЙ-МАЪНАВИЙ ҚАРАШЛАРИНИНГ ИЖТИМОИЙ ФАЛСАФИЙ МАНБАЛАРИ	104-111
<i>Yusupaliyev Orzimurod Odilovich</i> YOSHLAR MAFKURAVIY ONGI TRANSFORMATSIYALASHUVINING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI: MUAMMO VA YECHIMLAR	112-119
<i>Eshonqulov Laziz Norqobul o'g'li</i> BADIIY MUHITDA TANQIDIYLIK VA SATIRANING TABIIY KOMMUNIKATSIYASI	120-125
10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
<i>Saitova Nilufar Djumaydillayevna</i> YOSH O'ZBEK SHOIRLARI: VOQELIKNI IDROK ETISH VA UNI BADIIY IFODALASH TENDENSIYALARI	126-130
<i>Nurmanov Furqat Hayitqulovich</i> O'G'UZ" ETNONIMI VA O'G'UZLAR	131-137
<i>Qudratova Sitora Olimovna</i> AQSH HIKOYACHILIGI TARIXI VA SPETSIFIKASINING BADIIY IFODASI HAMDA JANR IJODKORLARI.....	138-148
<i>Fayziyeva Aziza Anvarovna, Safarova Nigora Axatovna</i> METAFORALARNING O'ZBEKCHA TARJIMASIGA KOGNITIV YONDASHUV	149-153
<i>Qodirova Madinabonu Murodjon qizi</i> LINGVISTIK TA'MINOT VOSITALARI: TUZILISHI VA TARKIBI	154-159
<i>Аллабердиева Регина, Мадалов Навруз</i> ТАКСОНОМИЯ ГЕНДЕРНО-МАРКИРОВАННЫХ ПАРЕМИЙ - РЕГУЛЯТИВОВ АНГЛИЙСКОГО И РУССКОГО ЯЗЫКОВ	160-165
<i>Azimova Aziza Alisher qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA KONCHILIK LEKSIK BIRLIKLARINING LEKSIK-SEMANTIK XUSUSUYATLARI	166-172
<i>Shoymardonov Ilhom Alixonovich</i> BAHOR, YOZ, KUZ MAVSUMLARI BILAN BOG'LIQ BOLALAR QO'SHIQLARI	173-178
<i>Raxmatova Dilafruz Nusratilloevna</i> SAMARQAND JADIDCHILIK MAKTABI VAKILLARI ASARLARINING TIL XUSUSIYATI....	179-184
<i>Mirzayev Jasur, Madalov Navruz</i> THE DIALOGIC NATURE OF PERSONIFICATION IN THE POETICS OF WILLIAM BLAKE.....	185-190
<i>Yuan Xiaowei</i> ON THE TITLE AND LEXICAL FEATURES OF THE WINTER OLYMPICS NEWS REPORT IN CHINA DAILY	191-197
12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Ражабов Нариман Шарифбаевич</i> НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДОБРОВОЛЬНОЙ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ СЕРТИФИКАЦИИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	198-206
<i>Yakubova Iroda Bahramovna</i> MULKIY HUQUQLARNI JAMOAVIY ASOSDA BOSHQARUVCHI TASHKILOTLAR VA MUALLIFLIK	

HUQUQI OBYEKTLARIDAN FOYDALANUVCHI SHAXSLAR O'RTASIDAGI SHARTNOMALAR TASNIFI.....	207-212
<i>Inoyatov Behruzjon Umidjon o'g'li</i> TOVAR BELGILARINING HUQUQIY JIHATDAN MUHOFAZA QILISHNI TARTIBGA SOLUVCHI QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	213-220
<i>Raimova Shohsanam Fayratjonovna</i> РЕЦИДИВ ЖИНОЯТЛАР ВА УЛАРНИНГ ХУҚУҚИЙ АҲАМИЯТИ.....	221-227
<i>Mukimov Bobur</i> CURRENT ISSUES OF IMPROVING THE PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY AT THE INTERNATIONAL LEVEL.....	228-234
<i>Нодирахон Абдурахманова</i> ВЛИЯНИЕ ТЕХНОЛОГИИ БЛОКЧЕЙН, СМАРТ-КОНТРАКТОВ И КРИПТОВАЛЮТ НА РАЗВИТИЕ ПРАВА.....	235-239
<i>Акмалхонов Боситхон Азизхон ўғли</i> ЗАЩИТА ПРАВА ЧАСТНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В ПРАКТИКЕ ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА.....	240-246
<i>Turakulova Nazira</i> MUALLIFLIK HUQUQIDA MULKIY HUQUQLARNI JAMOVIIY BOSHQARISH.....	247-260
<i>Якубов Бекзод Эркинбаевич</i> КЕЧИКТИРИБ БЎЛМАЙДИГАН ҲОЛЛАРДА ТЕЗКОР – ҚИДИРУВ ТАДБИРЛАРИНИ ЎТКАЗИШ ТАРТИБИ ВА УНИНГ ХУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	261-265
13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
<i>Мамажонов Хошимжон Абдумаликович</i> ФИЗИКА ФАНИНИ ИЈОДИЙ О'ЗЛАСHTIRISH YO'LLARI (АКАДЕМИК ЛИТСЕYLAR MISOLIDA).....	266-271
<i>Tkacheva Anastasiya Aleksandrovna</i> O'ZBEKISTON OLIY O'QUV YURLARIDA ISPAN TILI BO'YICHA IJTIMOIIY-MADANIY KOMPETENTLIKNI O'QITISH STRATEGIYASINI ISHLAB CHIQUISHTI.....	272-281
<i>Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich</i> TASVIRIIY SAN'AT VA MUHANDISLIK GRAFIKASI FANLARINI BOSHQA FANLAR BILAN INTEGRATSIYASI.....	282-287
<i>Jumayev Xushboq Soatmumin o'g'li</i> KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O'QUVCHILAR XOTIRASINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	288-291
<i>Omonqulov Ulug'bek Maxsiddin o'g'li</i> IQTIDORLI O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH METODIKASI.....	292-296
<i>Jumaboev Nabi Pardaboevich</i> THE NEED TO USE AESTHETIC VIEWS OF EASTERN THINKERS IN THE EDUCATIONAL SYSTEM.....	297-304
<i>Kayumov Erkin Kazakbayevich</i> TASVIRIIY SAN'ATNING O'QUVCHILAR IDROKI VA IJODKORLIGINI SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI.....	305-310

Yusupova Feruza Hajiboyevna, Gaipova Nilufar Jasurbekovna

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING EKOLOGIK TA'LIM BERISHDA GRAFIK

ORGANAYZERLARNING ROLI 311-317

Karshiboyeva Dilafruz Boxodirovna

SOMONIYLAR DAVRI SAN'ATI VA UNING JAHON TARIXIDAGI ROLI..... 318-322

13.00.00– ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Мамажонов Хошимжон Абдумаликович
ТИҚХММИ МТУ "International House - Tashkent"
академик литсеи физика фани бosh o'qituvchisi

ФИЗИКА ФАНИНИ ИЈОДИЙ О`ЗЛАСHTIRISH YO`LLARI (АКАДЕМИК ЛИТСЕЯЛАР МИСОЛИДА)

Аннотация. Мамалакатимизда интеллектуал қизиқиш ва академик қат'ийликни тартибга солиш билан машҳур бўлган академик литсеялар талабаларни изланишга жалб қилиш ва физикани чуқур ва yaxlit tushunishni rivojlantirish uchun milliy dargoh bo'lib xizmat qiladi. Ushbu maqola akademik litseylar misolida fizikani ijodiy o'zlashtirish dagi muammolarni ko'rib chiqadi va amaliy mashg'ulotlarni qanday tartibga solish, ular uchun rejalar tuzish haqida ma'lumotlar beradi.

Калит so'zlar: ijodiy mahorat, fizika, akademik litseylar, tuzilgan o'quv dasturi, ilg'or kurs ishi

Мамажонов Хошимжон Абдумаликович
Head teacher of physics at the academic Lyceum
"International House - Tashkent" of the TIAMENRU

WAYS OF CREATIVE MASTERY OF PHYSICS (ON THE EXAMPLE OF ACADEMIC LYCEUMS)

Abstract. Academic lyceums, known for regulating intellectual interest and academic rigor in our Mamalakat, serve as a national refuge to attract students to research and promote a deep and holistic understanding of physics. This article examines the problems in the creative assimilation of physics on the example of academic lyceums and provides information on how to organize practical classes, make plans for them.

Keywords: creative skills, physics, academic lyceums, structured curriculum, advanced coursework

Мамажонов Хошимжон Абдумаликович
ТIIИМСХНИУ" International House - Tashkent "
Академический лицей главный преподаватель физики

ПУТИ ТВОРЧЕСКОГО ОСВОЕНИЯ ФИЗИЧЕСКОЙ НАУКИ (НА ПРИМЕРЕ АКАДЕМИЧЕСКИХ ЛИЦЕЕВ)

Аннотация. Академические средние школы, известные в нашей стране своим регулированием интеллектуального любопытства и академической строгости, служат национальным центром вовлечения студентов в исследования и развития глубокого и целостного понимания физики. В данной статье рассматриваются проблемы творческого освоения физики на примере академических лицеев и дается информация о том, как организовать практические занятия, составить для них планы.

Ключевые слова: творческие навыки, физика, академические средние школы, структурированная учебная программа, продвинутая курсовая работа.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I2Y2024N38>

Kirish. Koinot sirlarini ochishga intiladigan fundamental fan bo'lgan fizika asrlar davomida qiziquvchan odamlarning ongini o'ziga jalb qilib kelgan. Biroq, jismoniy dunyoni boshqaradigan murakkab tamoyillarni chinakam tushunish va o'zlashtirish uchun akademik mukammallik va ijodiy fikrlash jarayoni juda muhimdir. O'zining qat'iy o'quv dasturlari, fanlararo yondashuvi va chuqur intellektual izlanishlarga e'tibor qaratilishi bilan ajralib turadigan akademik litseylar akademik va ilmiy jihatdan ajralib turishga intilgan talabalar uchun muhim joydir. Ushbu muassasalar izlanuvchan olim va olimlar tajribali pedagog va murabbiylar rahbarligida ilg'or kurs ishlari, jiddiy izlanishlar va intellektual nutqlar bilan shug'ullanishi uchun qulay muhit yaratadi. Bundan tashqari, akademik litseylar ko'pincha tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va o'rganishga bo'lgan chinakam ishtiyoqni rivojlantirishga ustuvor ahamiyat beradi, bu esa o'quvchilarni o'z tushunchalarining chegaralarini kengaytirishga va ilmiy izlanishlarning chuqurligiga kirishga undaydigan muhitni yaratadi[1; 38-40].

Akademik litseylar zamirida fizikani ijodiy o'zlashtirishni tarbiyalash, o'quvchilarda fizik dunyoni boshqaradigan asosiy qonun va tamoyillarni chuqur anglash imkoniyatini yaratishga intilish yotadi. Nazariy ta'lim, amaliy tajriba va fanlararo izlanishlar aralashmasi orqali akademik litsey o'quvchilari murakkab fizika tushunchalarini cheksiz qiziqish va innovatsion fikrlash bilan hal qilishga undaydi. Kvant mexanikasi, nisbiylik, termodinamika va boshqa sohalarining sir asrorlarini o'rganish orqali talabalar koinotning murakkabliklarini o'rganishga va inson bilimlari chegaralarini kengaytirishga, fizikani ijodiy o'zlashtirish sari sayohatlariga zamin yaratishga chaqiriladi. Akademik litseylarda fizika fanini ijodiy o'zlashtirishga intilish nazariy asoslarni tushunish bilan cheklanib qolmaydi — bu muammoni hal qilishda innovatsion ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Murakkab muammolar to'plami, murakkab fikrlash tajribalari va fizikaning real dunyoda qo'llanilishi bilan shug'ullanish orqali talabalar ilmiy muammolarga tahliliy ziyraklik, tanqidiy fikrlash va xayoliy muammolarni hal qilish aralashmasi bilan yondashishga da'vat etiladi. Akademik litsey o'quvchilarida tajribalar tuzish va o'tkazish, ma'lumotlarni tahlil qilish va fizik hodisalarning nozik jihatlarini ochib berish orqali o'tkir ilmiy izlanish tuyg'usi hamda murakkab muammolarni zukkolik va ijodkorlik bilan yechish qobiliyati shakllanadi, ularning zukko bo'lib tarbiyalanishiga zamin yaratiladi[4;197-200].

Metodlar. Akademik litseylarda fizikani ijodiy o'zlashtirishning ko'p qirrali sohasini ochish uchun o'quvchilarning ilmiy izlanish va intellektual boyitish yo'lidagi o'zgaruvchan sayohatiga kirishadigan turli strategiya va yo'llarni yoritishga kompleks yondashuv zarur. Ushbu bo'lim akademik litseylarda fizikani ijodiy o'zlashtirishni rivojlantirish uchun qo'llaniladigan usul va yondashuvlarni o'rganadi, ilm-fan mahorati va istiqbolli fikrlashni rivojlantirishga asos bo'lgan ta'lim jarayonlarining dinamik va ko'p qirrali mohiyatini yoritadi.

1. O'quv dasturi va ilg'or kurs ishi. Akademik litseylarning fizika fanidan ijodiy o'zlashtirishni tarbiyalashga bo'lgan yondashuvining zamirida fanning nozik jihatlarini chuqur o'rganuvchi qat'iy va keng qamrovli o'quv dasturi yotadi. Nazariy va amaliy fizika bo'yicha ilg'or kurs ishlarini taklif qilish orqali talabalarga kvant mexanikasi, elektromagnetizm va astrofizika kabi murakkab tushunchalarni o'rganish imkoniyati taqdim etiladi, bu esa fizik dunyoni boshqaradigan asosiy qonunlarni chuqur tushunish uchun zamin yaratadi. Talabalarni salohiyatli bo'lishi uchun mo'ljallangan o'quv dasturi talabalarning ilmiy izlanishlar chuqurligiga sho'ng'ishlari uchun trampolin vazifasini o'taydi, fizikaning murakkabliklarini yaxlit va chuqur tushunishga yordam beradi.

2. Amaliy laboratoriya tajribalari va tadqiqot imkoniyatlari. Nazariy ta'limni to'ldirgan holda, akademik litseylar amaliy laboratoriya tajribalari va tadqiqot imkoniyatlariga katta e'tibor beradi, bu esa o'quvchilarga nazariy bilimlar va fizikaning real hayotdagi qo'llanilishi o'rtasidagi tafovutni bartaraf etish imkonini beradi. Tajribalarni loyihalash va o'tkazish, ma'lumotlarni tahlil qilish va mazmunli xulosalar chiqarish orqali talabalar nafaqat amaliy ko'nikmalarni rivojlantiradilar, balki ilmiy izlanish va tajriba ruhini ham rivojlantiradilar. Tadqiqot imkoniyatlari, xoh o'qituvchilar tomonidan boshqariladigan loyihalar yoki mustaqil so'rovlar orqali talabalarga fizikaning ixtisoslashgan sohalarini o'rganishga imkon beradi, ularning ilmiy izlanishlariga egalik tuyg'usini uyg'otadi va ilmiy bilimlar chegaralarini kengaytirishga ishtiyoqni uyg'otadi[2; 19-20].

3. Fanlararo loyihalar va hamkorlikdagi tashabbuslar. Akademik litseylar ilmiy fanlarning o'zaro bog'liqligini tan oladi va fanlararo loyihalar va hamkorlikdagi tashabbuslarni ta'lim tajribasining ajralmas tarkibiy qismi sifatida birlashtiradi. Matematika, muhandislik va boshqa ilmiy sohalar bilan kesishgan loyihalarda ishtirok etish orqali talabalar turli ta'lim sohalarida o'rtasidagi simbiotik munosabatlarga ega bo'ladilar, ularning nuqtai nazarini kengaytiradilar va fanlararo izlanish ruhini tarbiyalaydilar. Guruhdagi tadqiqot loyihalari yoki fanlararo musobaqalar kabi hamkorlikdagi tashabbuslar nafaqat jamoaviy ish va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi, balki talabalarni muammoni hal qilishda turli nuqtai nazarlar va yangi yondashuvlarni ochib beradi, ularning ilmiy sayohatini boyitadi va intiluvchan fizik va olimlar sifatidagi dunyoqarashini kengaytiradi.

4. Mentorlik dasturlari va boyitish tadbirlari. Akademik litseylar fizikani ijodiy o'zlashtirishni tarbiyalashda murabbiylik dasturlari va boyitish tadbirlarining muhim rolini e'tirof etadi. Shaxsiy murabbiylik orqali talabalar tajribali o'qituvchilar va olimlarning yo'l-yo'riqlari, donoligi va ko'magidan foydalanadilar, ular o'quvchilar ilmiy izlanishlarning murakkabliklarini yo'lga qo'yishda namuna va ilhom manbai bo'lib xizmat qiladilar. Mehmon ma'ruzalari, ilmiy simpoziumlar va akademik tanlovlarni o'z ichiga olgan boyitish tadbirlari talabalarning fizikaga bo'lgan ishtiyoqini kuchaytirish, ularni ilg'or izlanishlar, zamonaviy ilmiy munozaralar va fizikaning global muammolarni hal etishda o'zgartirish imkoniyatlarini ochib berishga xizmat qiladi.

Aslini olganda, akademik litseylarda fizikani ijodiy o'zlashtirishni rivojlantirish uchun qo'llaniladigan usullar qat'iy akademik o'quv dasturlari, amaliy tajribalar, fanlararo aloqadorlik va murabbiylikdan iborat bo'lib, ularning barchasi o'quvchilarga har tomonlama va chuqur ta'lim tajribasini taqdim etish uchun birlashadi. Ushbu dinamik usullar orqali akademik litseylar ilmiy yuksaklikka erishish uchun inkubator bo'lib xizmat qiladi, o'quvchilarga fizika sohasida va undan tashqarida intellektual o'sish, ijodiy izlanish va uzoqni ko'ra bilishning o'zgaruvchan sayohatiga kirishish imkoniyatini beradi[3;118-122].

Natijalar. Akademik litseylarda fizikani ijodiy o'zlashtirishga bo'lgan tinimsiz intilish ko'plab o'zgaruvchan natijalarni beradi, bu esa o'quvchilarni ko'rish qobiliyatiga ega fikrlovchi, muammoni mohirona hal qiluvchi va dunyoning bilimli fuqarolariga aylantiradi. Ushbu bo'limda akademik litseylarda olib borilayotgan ta'lim-tarbiya ishlarining ko'p qirrali natijalari o'rganilib, o'quvchilarning bilimdon bo'lib o'sishi, ilm-fan ziyrakligi va izlanuvchan fizik va ilm-fan innovatori bo'lib yetishishiga chuqur ta'sir ko'rsatilishi ko'rsatilgan.

1. Ilmiy mukammallik va akademik yutuqlar. Qattiq akademik o'quv dasturlari, ilg'or kurs ishlari va akademik litseylarda amaliy tajribalar o'tkazishga alohida e'tibor qaratilishi ilm-

fan va ilmiy yutuqlar madaniyati bilan yakunlanadi. Nazariy va amaliy fizikaning murakkab jihatlariga singib ketgan talabalar fundamental tushunchalarni egallaganliklari, tanqidiy fikrlash qobiliyatlari va ilmiy bilimlarning misli ko'rimagan chuqurligini namoyish etadilar. Ilmiy mukammallikni rivojlantirish an'anaviy ko'rsatkichlardan tashqariga chiqadi, chunki talabalar nafaqat standartlashtirilgan testlar va baholashlarda ustun bo'libgina qolmay, balki jismoniy dunyoni ta'minlovchi tamoyillarni chuqur tushunishlarini namoyish etadilar, ularni mohir olimlar va fizika sohasidagi kelajakdagi yetakchilar sifatida joylashtiradilar.

2. Eksperimental loyihalash va amaliyot bo'yicha malaka. Amaliy laboratoriya tajribalari va tadqiqot imkoniyatlarining integratsiyasi talabalarni eksperimental loyihalash va fizika tamoyillarini amaliy qo'llash bo'yicha mahorat bilan qurollantiradi. Talabalar laboratoriya apparatlarining nozik jihatlarini mohirlik bilan o'rganadilar, eksperimentlarni aniqlik bilan loyihalashtiradilar va bajaradilar, ma'lumotlarni tahlil qiladilar va mazmunli xulosalar chiqaradilar, eksperimental texnika va ilmiy izlanishlarning mahoratini namoyish etadilar. Bu mahorat laboratoriya doirasidan tashqariga chiqadi, chunki talabalar nazariy bilimlarini real dunyo muammolariga mohirlik bilan qo'llaydilar, innovatsion yechimlarni tasavvur qiladilar va o'z jamoalarida va undan tashqarida ijobiy o'zgarishlarni amalga oshirish uchun fizika kuchidan foydalanadilar.

3. Fanlararo ravonlik va yaxlit nuqtai nazar. Fanlararo loyihalar va hamkorlikdagi tashabbuslarni qabul qilish talabalarda fanlararo ravonlik va yaxlit istiqbol ruhini uyg'otadi. Matematik, muhandislik va boshqa ilmiy fanlar bilan shug'ullanish orqali talabalar turli xil ta'lim sohalarining o'zaro bog'liqligi haqida nozik tushunchani rivojlantiradilar, ularning intellektual ufqlarini kengaytiradilar va ilmiy sayohatlarini boyitadilar. Ushbu fanlararo ravonlik talabalarni murakkab muammolarga ko'p qirrali nuqtai nazardan yondashish qobiliyatini beradi, ilmiy izlanish va muammolarni hal qilishda yaxlit va moslashuvchan yondashuvni rivojlantiradi[6;13-16].

4. Mentorlik va yetakchilikni rivojlantirish. Akademik litseylarda o'tkazilayotgan murabbiylik dasturlari va boyitish tadbirlari o'quvchilarning fizika fanining bo'lajak yetakchisi va innovatori bo'lib yetishishini ta'minlamoqda. Shaxsiy murabbiylik orqali talabalar tajribali o'qituvchilar va olimlardan tushuncha, yo'l-yo'riq va ilhom oladi, ularning intellektual qiziqishini rivojlantiradi, ilmiy izlanishlarida maqsad va yo'nalish hissini uyg'otadi. Bundan tashqari, boyitish tadbirlari, jumladan mehmon ma'ruzalari, ilmiy simpoziumlar va akademik tanlovlar talabalar uchun o'zlarining ilmiy yutuqlarini namoyish etishlari, tengdoshlari bilan fikr almashishlari va ilmiy bilimlar sarhadlarini olg'a siljish qobiliyatiga ega bo'lgan yetakchilar sifatida namoyon bo'lishlari uchun platforma bo'lib xizmat qiladi.

5. Tanqidiy fikrlash va global fuqarolik. Oxir oqibat, akademik litseylardagi ta'lim yo'nalishi o'quvchilarda dunyoqarashi va global fuqarolik ruhini tarbiyalaydi, ularga dolzarb global muammolarga dadil yechim topish va insoniyat farovonligi yo'lida fizika kuchini ishga solish imkonini beradi. Talabalar zamonaviy dunyoning murakkabliklarida harakat qilish va ilmiy nutq, jamiyat taraqqiyoti va insoniyat taraqqiyotiga ilmiy innovatsiyalar boshqaruvchilari sifatida mazmunli hissa qo'shish uchun ko'nikma, bilim va axloqiy asoslar bilan jihozlangan, xabardor global fuqarolar sifatida paydo bo'ladi.

Mohiyatan, akademik litseylarda olib borilayotgan ta'lim ishlarining natijalari ko'p qirrali bo'lib, ular ilmiy mukammallikni, amaliy ko'nikmani, fanlararo ravonlikni, murabbiylik va yetakchilikni rivojlantirishni, shuningdek, dunyoqarashli fikrlash va global fuqarolikni

o'zgartiruvchi etosni qamrab oladi. Bu natijalar akademik litseylarning fizika fanini ijodiy o'zlashtirishni rivojlantirish, o'quvchilarni ilm-fan rivoji va jahon hamjamiyatiga munosib hissa qo'shishga tayyor bo'lgan dinamik va uzoqni ko'ra oladigan mutafakkirlar etib shakllantirishdagi chuqur ta'siridan dalolat beradi.

Muhokamalar. Akademik litseylarda fizikani ijodiy o'zlashtirish fanlararo izlanishlarga ham e'tiborni o'z ichiga oladi, o'quvchilarni ilmiy fanlarning o'zaro bog'liqligini tushunishga va ularning tushunchalarini boyitish uchun turli nuqtai nazarlardan foydalanishga undaydi. Fizika va matematika o'rtasidagi murakkab munosabatlarni o'rganishdan tortib fizikaning kimyo, biologiya va atrof-muhit fanlari kabi boshqa ilmiy sohalar bilan yaqinlashishini o'rganishgacha, talabalar ilmiy izlanishga yaxlit yondashuvni qabul qilishga da'vat etiladi. Ushbu fanlararo obyektiv nafaqat o'quvchilarning ilmiy bilimlarning o'zaro bog'liqligini tushunishlarini kengaytiradi, balki fizik va olimlar uchun zarur bo'lgan intellektual qiziqish va ochiq fikrlash ruhini tarbiyalaydi.

Akademik litseylarda fizika fanini ijodiy o'zlashtirish yo'lida asosiy o'rinni ilmiy mahoratni tarbiyalashda ustozlik va yo'l-yo'riqning muhim o'rin tutadi. Akademik litsey o'qituvchilari va murabbiylari fizika fanlari va ilmiy izlanishlar bo'yicha o'quvchilarga bebaho yo'l-yo'riq, qo'llab-quvvatlash va ilhom bag'ishlovchi mash'alalar bo'lib xizmat qiladi. Shaxsiylashtirilgan ta'lim, murabbiylik dasturlari va tadqiqot imkoniyatlari orqali talabalar tajribali o'qituvchilarning donoligi va tajribasidan foydalanadilar, ular nafaqat bilim, balki intellektual qiziquvchanlik, chidamlilik va ilmiy izlanishlarga sodiqlik fazilatlarini ham beradi. Ushbu murabbiylik va yo'l-yo'riq keyingisini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi ilmiy rahbarlar va ko'ruvchilar avlodi, talabalarni fizikani ijodiy o'zlashtirishga intilish va ilmiy hamjamiyatga munosib hissa qo'shish uchun vositalar va ilhom bilan jihozlash. Ta'limning rivojlanayotgan manzarasi va texnologik innovatsiyalarning ajralmas rolini e'tirof etgan holda, akademik litseylar o'quvchilarning fizika fanini o'zlashtirishlarini oshirish uchun texnologik integratsiya va virtual o'quv resurslaridan foydalanadilar. Virtual laboratoriyalar, simulyatsiya dasturlari va interfaol multimedia resurslari talabalarga murakkab tajribalar bilan shug'ullanish va mavhum tushunchalarni tasavvur qilish imkoniyatini beradi, bu esa fizikani chuqurroq tushunish va qadrlashga yordam beradi. Bundan tashqari, hamkorlikdagi raqamli platformalar va onlayn hamjamiyatlar fikr almashish, tengdoshlarni o'rganish va zamonaviy ilm-fan yutuqlarini o'rganishga yordam beradi, akademik litseylarda o'quvchilar o'rtasida raqamli ravonlik va global aloqa madaniyatini rivojlantiradi[7;168-173].

Xulosa. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, akademik litseylar manzarasi fizika fanidan ijodiy mahoratni tarbiyalash, o'quvchilar ongiga olam qonun-qoidalari va hodisalarini chuqur singdirish uchun qulay zamin bo'lib xizmat qiladi. Innovatsion muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish, fanlararo izlanishlarni o'zlashtirish va murabbiylik va yo'l-yo'riq ko'rsatish orqali akademik litseylar ilm-fan yutuqlarini ilhomlantirish va istiqbolli mutafakkirlar va ilmiy kashshoflarning keyingi avlodini tarbiyalash uchun asos yaratadi. Akademik litseylarda fizikani ijodiy o'zlashtirish orqali o'quvchilar ilmiy izlanishning o'zgaruvchan sayohatiga o'tlanadilar, bilim chegaralarini kengaytiradilar va fizika sohasida va undan tashqarida ta'sirchan hissa qo'shish yo'lini yoritadigan ilmiy qiziqish alangasini yoqadilar. akademik litseylarda fizikani ijodiy o'zlashtirishni rivojlantirish uchun qo'llaniladigan usullar dinamik va fanlararo yondashuvni ifodalaydi, tizimli o'quv dasturlarini, amaliy tajribalarni, fanlararo aloqalarni o'z ichiga oladi. hamkorlik, mentorlik dasturlari va

texnologik integratsiya. Ushbu usullar birgalikda talabalarga o'zgaruvchan ta'lim sayohatiga kirishishga imkon beradi, ularni malakali fiziklar, ko'p qirrali muammolarni hal qiluvchilar va ilmiy landshaftga mazmunli hissa qo'shishga tayyor bo'lgan ko'rish qobiliyatiga ega mutafakkirlar sifatida joylashtiradi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Abdurasulovna, Y. R. (2023). FIZIKA FANINI O'QITISHDA ILG'OR PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANIB O'QUVCHILARNING IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 13(4), 38-40.
2. Abduvaevna, S. R. N. (2023). FIZIKA FANINI O'QITISHDA O'ZIGA XOS JIHATLARI. Journal of new century innovations, 29(4), 19-20.
3. Farangiz, S. (2022). FIZIKA FANINI O'RGANISHDA NAZARIY VA AMALIY BILIMLARNI O'QUVCHILARDA MUSTAHKAMLASH. PEDAGOGS jurnali, 10(1), 118-122.
4. Giyasovna, S. M. (2023). FIZIKA FANINI O'QITISHDA TA'LIM PRINSIPLARINING AHAMIYATINING DOLZARB MASALALARI. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(7), 197-200.
5. Kazakbaevna, A. G. (2023). FIZIKA FANINI O'QITISHDA YANGI PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 17(1), 13-16.
6. Mamajonovich, Q. A. (2023). FIZIKA FANINI ZAMONAVIY YONDASHUVLARI VA INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARINI TAXLILI. Лучшие интеллектуальные исследования, 11(2), 95-100.
7. Munisovna, T. D. (2023). FIZIKA FANINI O'QITISHDA TA'LIM PRINSIPLARINING AHAMIYATI. PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS, 2(24), 168-173.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 2 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).